

УДК 658

Горох Г. В.

здобувачка вищої освіти на другому (магістерському) рівні
Науковий керівник: доктор екон. наук, проф. Сибірцев В.В.
завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ТА КРЕДИТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА ТА НАПРЯМКИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

Суть фінансової діяльності підприємства полягає у виникненні грошових відносин, пов'язаних з неперервним кругообігом коштів у формах витрачання ресурсів, одержання доходів, їх використання, а також з приводу відносин з постачальниками, покупцями продукції, працівниками підприємства, державними органами та ін. Усі господарські операції, крім тих, що ведуть до зростання власного капіталу, викликають зміни дебіторської або кредиторської заборгованості.

Дебіторська та кредиторська заборгованість виступають важливим джерелом формування фінансів на підприємстві, а також впливають на діяльність кожної підпорядкованої структури за способами розрахунків та платежів. Економічна природа дебіторської та кредиторської заборгованостей криється в економічних інтересах підприємств з одного боку, і дебіторами та кредиторами з іншого боку [1].

Якщо поглянути на дебіторську та кредиторську заборгованість із позиції економічної науки і розглянути їх як самостійні категорії, тобто як узагальнене поняття, то можна визначити їхню економічну природу таким чином: дебіторська та кредиторська заборгованості виражають економічні відносини, що виникають між продавцями і покупцями у процесі купівлі-продажу продукції, товарів і послуг та зумовлені розбіжністю у часі переходу права власності (розпорядження, використання) з моментом платежу, що пов'язано з об'єктивними умовами, які створюються у процесі виробництва, реалізації й організації розрахунків[2].

Наявність дебіторської і кредиторської заборгованості може мати певні переваги та недоліки. У табл. 1 представлено головні переваги і недоліки формування дебіторської та кредиторської заборгованостей на підприємстві.

З метою підтримки стабільного фінансового стану та розвитку підприємства необхідним є постійне порівняння показників дебіторської та кредиторської заборгованості.

Розв'язати проблеми, пов'язані з заборгованістю вітчизняних підприємств, та покращити фінансовий стан господарюючих суб'єктів має допомогти впорядкування основних етапів формування політики управління дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємства.

Проте думки стосовно безпосередньої організації здійснення управління заборгованістю підприємства досить таки різняться.

Методи управління дебіторською заборгованістю є багатогранними, так Костирко Л.А. виділяє наступні їх категорії :

1) економічні міри для аналізу та обліку дебіторської заборгованості – постійний аналіз і моніторинг стану розрахунків, затримок виплат зі сторони підрядників та виявлення причин, оцінка вже наявних заборгованостей, моніторинг фінансового стану контрагентів;

2) правові міри – контроль за наявністю необхідних платіжних документів (рахунків-фактур, накладних), а також за змінами умов договорів з клієнтами;

3) організаційні та управлінські методи – моніторинг інформації про виконання умов договору контрагентами;

4) міри по забезпеченню загальної безпеки – направлені на блокування загроз діяльності підприємства. [3].

Таблиця 1 - Переваги та недоліки формування дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємств

Напрями впливу	Дебіторська заборгованість	Кредиторська заборгованість
Позитивний вплив на діяльність підприємства	- стимулювання збільшення обсягів продажу; - встановлення стабільних і тривалих зв'язків із покупцями; - формування конкурентоспроможного асортименту товарів; - прискорення реалізації запасів і відповідне зниження витрат з їх утримання та ін.	- додаткове фінансування оборотних коштів і нарощування економічного потенціалу; - здобуття додаткового прибутку; - зниження витрат на залучення капіталу; - зниження ризику втрат від інфляції та ін.
Негативний вплив на діяльність підприємства	- вилучення коштів з обороту; - виникнення витрат на управління дебіторською заборгованістю; - виникнення ризику неповернення, втрат від інфляції і зниження прибутку та ін.	- підвищення розміру зобов'язань; - виникнення втрат від недоотримання знижок на продукцію, товари, послуги, що купуються; - виникнення ризику втрати платоспроможності і фінансової стійкості та ін.

Джерело: [1].

Зі свого боку модель управління кредиторською заборгованістю, на думку Н.М. Сіренко та О.В. Смирнової, включає всього три елементи:

- 1) статичний та динамічний аналіз формування і погашення кредиторської заборгованості суб'єкта господарювання та її впливу на величину його грошових потоків;
- 2) обґрунтування доцільності отримання відстрочення оплати рахунків постачальників, а також оптимального терміну такої відстрочки;
- 3) запобігати формуванню простроченої кредиторської заборгованості та забезпечення, за необхідності, пролонгації кредиторської заборгованості тощо[2].

Проте, як бачимо з вищенаведеної інформації, більшість авторів забуває, що у системі управління заборгованостями одним із важливих етапів є їх взаємозв'язок із базовими цілями й основними показниками діяльності підприємств, а також з умовами функціонування бізнесу.

Для правильного управління заборгованістю необхідно розрахувати на майбутнє розмір боргу кредиторів. Підприємство необхідно здійснювати контроль заборгованості, особливо простроченої. У разі зменшення власної дебіторської заборгованості зменшується і кредиторська заборгованість. За допомогою аналітичного обліку порахувати уявний термін погашення звичайної заборгованості та утворення простроченої. На великих підприємствах доцільно створити відділ за контролем дебіторської та кредиторської заборгованості.

Основні шляхи мінімізації дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємстві.

1. Розрахунок виникнення в майбутньому дебіторської та кредиторської заборгованості, проведення аналізу поставок та документальне оформлення актів і рахунків.

2. Встановлення кредитної політики та періоду інкасації як для груп дебіторів так і кредиторів.

3. Аналіз, сортування та дослідження дебіторів та кредиторів відповідно до розміру закупівлі, процес оплати рахунків, кредитної історії, конкуренції товару на ринку пропозицій.

4. Проведення щорічної звітної взаєморозрахунків з дебіторами і кредиторами, що підтверджено документально.

5. Контроль та зменшення вартості безнадійних боргів.

6. Встановлення таких умов для продажу, які дають гарантію повернення коштів [4].

Отже ефективне управління дебіторською та кредиторською заборгованістю агропромислових підприємств промислових підприємств в умовах дефіциту оборотних коштів з урахуванням аспектів його стратегічного розвитку та конкретних тактичних цілей є цілісним процесом, що передбачає модифікацію та застосування альтернативних концепцій управління капіталом підприємства загалом, а також методів оцінки ефективності його функціонування, адекватних умовам трансформаційної ринкової економіки України.

Для побудови економічного та фінансового інструментарію системи управління дебіторською заборгованістю промислового підприємства важливим є розроблення ефективних механізмів управління ними, спрямованих насамперед на оптимізацію обсягів і структури дебіторської заборгованості.

Тому саме ефективне управління дебіторською та кредиторською заборгованостями належить до необхідних умов успішної діяльності, оскільки воно створює передумови для швидкого зростання бізнесу і збільшення фінансових можливостей підприємства.

Література:

1. Сабліна Н.В., Литовченко О.Ю. моделювання процесу управління заборгованістю в системі адміністрування фінансової діяльності підприємств. *Комунальне господарство міст*. 2022, том 2, випуск 169. С. 49–56.

2. Ярмак О.В. Управління дебіторською та кредиторською заборгованостями підприємства / О.В. Ярмак, К.О. Прокудін. *Економіка. Фінанси. Право*. 2020. № 11/2. С. 28–31. URL: <https://efp.in.ua/uk/journalarticle/527>.

3. Степаненко О.І., Дубовик М.Ф. Аналіз дебіторської заборгованості, її вплив на фінансовий стан та ділову активність підприємства. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2022. № 2(88). С. 116–125. <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2022-2-17>.

4. Бондаренко О.М., Масюк І.І. Шляхи вдосконалення мінімізації дебіторської і кредиторської заборгованості та управління ними. *Економіка. Фінанси. Право*. 2020. № 4. С. 26–29. <https://doi.org/10.37634/efp.2020.4.5>.